

mů. Ve stručnosti lze však konstatovat, že předložené studie poukazují na to, že návštěva jakékoliv služby od raného věku na sociální či kognitivní dovednosti dítěte v pozdějším věku buď nemá žádný vliv, nebo má vliv pozitivní. Naznačený vztah vypadá tak, že u dětí s dobrým rodinným zázemím a kvalitní nerodinnou péčí se spíše násobí pozitivní vlivy. Obecně pozitivnější vliv může mít nerodinná péče u sociálně slabších rodin a rodičů, resp. matek, s psychologickými problémy, kdy odborná péče může do jisté míry kompenzovat složitou rodinnou situaci a umožnit rodičům více se ve zbývajícím čase na dítě soustředit. Pro většinu dětí se však můžeme jednoduše spokojit s konstatováním, že i velmi rané zahájení nerodinné péče za standardních podmínek nemá na děti žádný zásadní vliv.

To samozřejmě nelze interpretovat jako doporučení k tomu, aby děti byly automaticky do této péče svěřovány, stejně tak není doporučován konkrétní věk pro zahájení vstupu do jeslí či obdobného zařízení. Na druhou stranu závěry první kapitoly mají jasné sdělení pro českou rodinnou politiku: zařízení péče o nejmenší mají v naší společnosti své místo, je možné bez obav je využívat, pokud budeme klást důraz na kvalitu zařízení. V tomto ohledu kapitola zároveň poukazuje na problematické kroky české vlády, která v opatřeních, jež se v poslední době snažila podpořit (sousedská výpomoc, dětské skupiny), poněkud rezignovala na zajištění kvality péče.

Mýtus druhý: Bylo prokázáno, že z psychologického hlediska jsou jesle škodlivé. Tato kapitola přesvědčivě poukazuje na to, jak zavádějícím způsobem vstupují do diskuse někteří psychologové a psychologové. Navazuje tak mimo jiné na zajímavý text profesora Z. Vybírala (2010), který kritizoval mediální vystupování psychologů a úroveň jimi překládaných informací. V kapitole o druhém mýtu autor Jiří Mudrák zásadním způsobem ukazuje, jak dochází k dezinterpretacím klasických prací, ať už jsou to v Česku populární studie profesorů Z. Matějčka a J. Langmajera o psychologické deprivaci nebo výzkumy Johna Bowlbyho a Mary

Ainsworth o primární vazbě. Citovaní autoři se na základě těchto zdrojů shodují na škodlivosti jeslí a nutnosti téměř výhradní péče matkou v raném věku dítěte.

Nicméně tyto klasické studie byly realizovány zcela v jiné situaci, než je péče o děti v denních jeslích či obdobných institucích určených pro malé děti, nemluvě o tom, že se nezabývají situacemi, kdy oba rodiče péči o děti sdílejí, a touto optikou tedy nelze tuto alternativu vůbec posuzovat. Pro situace, které iniciovaly uvedené studie, jsou charakteristické dlouhodobá, či dokonce trvalá ztráta rodiče – válka, pobyt v kojeneckých ústavech a dětských domovech, případně pobyt v celotýdenních jeslích. Zásadním způsobem tak opomíjí skutečnost, že v případě, kdy o děti nepečuje výhradně matka, ale jiné osoby (ať už v rodině či mimo ni), pokračuje kontinuita tohoto vztahu, dítě o matku nepřichází a péče v rodině a instituci se doplňují.

Mýtus třetí: Jesle jsou komunistický výmysl. Studium historických pramenů v této kapitole autorka Hana Hašková přesvědčivě dokládá existenci zařízení nerodinné péče o nejmenší dávno před komunistickým pučem. Navíc jako „vedlejší produkt“ poukazuje i na to, že výsledkem „komunistického sociálního inženýrství“ je právě obecně velmi obhajovaná tříletá rodičovská dovolená. Stále dokola je nutné připomínat, jak arbitrárně je argument o „komunistickém výmyslu“ používán v české veřejné diskusi čistě k devalvaci argumentů protistrany.

Velmi zajímavé je i to, že autorka kapitoly poskytuje jasná data o využívání péče v jeslích za komunismu – v nejvyšší míře bylo v jeslích okolo 20 % dětí, tedy výroky o tom, jak jesle poškodily celé generace dětí, nestojí na pevných základech. Navíc od konce 80. let, poté, co komunisté zavedli onu tříletou rodičovskou dovolenou, došlo k jasné preferenci rodinné péče, a to výhradně matkou. Otcům bylo sice od roku 1990 umožněno pobírat rodičovský příspěvek, ale až v roce 2001 získali možnost také nastoupit na rodičovskou dovolenou ze zaměstnání (Maříková, Radimská 2003).

Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů. 2008. Nadace Open Society Fund Praha.
Wasburn, M. H. 2007. „Mentoring women faculty: An instrumental case study of Strategic Collaboration.“ *Mentoring & Tutoring*, Vol. 15, No. 1: 57–72.

Poznámky

1 Stačí si jen vzpomenout, jak je genderová agenda zajištěna ve státní správě, kde se jí věnují tzv. *gender focal points*, kteří však většinou mají na starost zcela jiné věci a genderová agenda jim byla jen tak přilepena, aby bylo možné vykázat, že se jí někdo (formálně) věnuje (k tomu např. Stínová zpráva 2008).

„ŽENY DRŽÍ POLOVINU OBLOHY“: ZPRÁVA Z GENDEROVÉHO SUMMITU 2012¹ / Marcela Linková

Ve dnech 29. a 30. 11. 2012 se v Evropském parlamentu za účasti vrcholných představitelů a představitelů předních evropských výzkumných a vědněpolitických institucí a organizací konal Evropský genderový summit 2012. Kongres organizoval projekt *genSET* a European Science Foundation a partnerem projektu byla organizace COST (Evropská spolupráce ve vědě a technologiích). Genderový summit 2012 se konal v klíčovém momentu evropské politiky a politické debaty o budoucnosti výzkumu a inovací. Projednávání nového programu na podporu evropského výzkumu Horizont 2020 bylo v plném proudu, COST zavedl nový typ akce, tzv. cílenou síť, a první z nich – *genderSTE* – byla schválena jen krátce před summitem.

Dalším důležitým závěrem této kapitoly je i upozornění na to, že v českých jeslích, na rozdíl od zahraničí, dlouho převládal spíše zdravotnický aspekt nad pedagogicko-psychologickým, i to je důležitým podnětem pro další tvorbu a proměnu politiky v této oblasti.

Mýtus čtvrtý: Teprve tříleté děti jsou zralé pro nerodinnou péči. Ve čtvrté kapitole se Steven Saxonberg a Hana Hašková zabírají všeobecně sdíleným přesvědčením o tom, že pro nerodinnou péči (v našem kontextu jesle a mateřské školy) jsou zralé až tříleté děti. Ani tento názor se nezakládá na odborných zjištěních. Je pravděpodobně důsledkem (komunistického) oddělení péče v jeslích a péče v mateřských školách. V zahraničí se takto jednoznačně péče o děti mladší/starší tří let neodděluje a autoři nenacházejí ani jednoznačnou vědeckou oporu pro toto rozlišení. Tuto kapitolu by nicméně bylo vhodné doplnit podrobněji analyzovanými výzkumy rané interakce dětí. Ty by mohly dále přispět do diskuse o významu sociálních kontaktů pro nejmenší děti a ještě výrazněji tak nabourat mýtus magické hranice tří let.

Bylo by možné dále rozvinout i naznačený přínos sdíleného rodičovství, a to jak pro děti a muže samotné, tak celospolečensky. Snahy důrazněji posílit roli otců v rodině se v Česku setkávají se silným odporem z konzervativních pozic, ale právě tito aktéři by si měli uvědomit, že jak poukazuje předložená publikace, existují analýzy, které naznačují, že vyšší angažovanost otců v péči o děti je i prevencí rozvodů. Existují i náznaky toho, že vyšší zapojení otců může vést ke snížení rizikového chování dětí v budoucnosti. Nejen v této kapitole by bylo vhodné ještě podrobněji se podívat i na vliv nerodinné péče pro specifické skupiny, jako jsou děti migrantů či děti ze sociálně slabších poměrů.

Mýtus pátý: O jesle není zájem. Opět společně se Saxonbergem se Hašková pouští do analýzy existujících průzkumů zabývajících se hodnocením českých jeslí veřejností. Zajímavé je, že o možném přínosu jeslí jsou nejvíce přesvědčeni ti, kdo je využívají. Ti, kdo jsou k roli jeslí skeptičtí, s nimi

zároveň nemívají přímou zkušenost. V každém případě i tato kapitola bourá další populární mýtus. Například statisticky doložený zájem o zápis již dvouletých dětí do školek (a plné jesle) poukazuje na to, že potřeby rodičů rozhodně nejsou ve stávající nabídce nasyceny, neboť se často nedostává ani místo pro tříleté děti. Zda by bylo dostatečné naplnění v souladu s Barcelonskými cíli (30 % dostupných míst pro děti před třetím rokem), samozřejmě není z dostupných dat zřejmé, ale ani ve srovnání s dneškem markantně navýšené kapacity by nezůstaly bez využití a i při nižších populačních ročnících by se místa zaplnila mladšími dětmi.

Mýtus šestý: Máme na to? V této kapitole Steven Saxonberg poukazuje na to, že jakkoliv by investice do jeslí či zřízení většího počtu míst v mateřských školách byla (a pro mnoho obcí reálně je) velmi vysoká, tak z dlouhodobého hlediska je v ČR dáván prostor krátkodobé úspoře financí před dlouhodobým profitem. Propad na trhu práce, který zakoušejí české ženy v souvislosti s rodičovstvím, je markantní a kromě zvýšené zaměstnanosti matek by jesle mohly přinést i zásadní úspory vynaložené na oblast aktivního boje s nezaměstnaností. Stranou nesmí zůstat ani fakt, že zejména matky samoživitelky, a tudíž také jejich děti, jsou ve zvýšené míře ohroženy chudobou. Děti ze sociálně slabších poměrů potom častěji mají problémy ve škole. Dostupné zahraniční studie poukazují na to, že čím je investice do vzdělání ranější, tím více se státu později vyplatí v podobě aktivnějšího přístupu k učení a lepší pozice na trhu práce. Lepší vzdělávání od raného věku tak může sloužit i jako nejlepší prevence problematického chování, jako je předčasná ukončení školní docházky.

Nicméně této kapitole by jistě přispělo přizvání dalších autorů, například skupiny v institutu CERGE-EI zabývající se ekonomickými dopady souvisejícími s nízkou zaměstnaností žen s malými dětmi (Kališková, Münich 2012).

Mýtus sedmý: Stávající rodinná politika v ČR má odborná východiska. Péče o malé děti je v České republice stále téma-

Komisařka pro výzkum a inovace Maire Geoghegan Quinn ve své zprávě s názvem Implementace vědních politik prostřednictvím Horizontu 2020, ERA a Unie inovací reflektovala značný úspěch prvního Genderového summitu v roce 2011. Jako priority vytyčila tři oblasti: 1. zvýšit zastoupení žen v rozhodovacích pozicích, 2. zvýšit zastoupení žen na všech úrovních a ve všech oblastech výzkumu, 3. zahrnout genderovou dimenzi do obsahu výzkumu. Na závěr uvedla, že „na genderovou rovnost neexistuje jeden recept, existuje ale jedna skutečnost, totiž to, že bez genderové rovnosti a uznání talentů žen a mužů není excellence“.

Prezidentka organizace COST Dr. Ángeles Rodríguez-Peña se plně postavila za genderovou rovnost. Bylo to poprvé od roku 2001, kdy jsem na zcela zásadním jednání o genderové rovnosti ve vědě od tak vysoce postavené osoby zaslechla slovo „moc“. Rodríguez-Peña uvedla: „Často nám říkají, ať si nestěžujeme, ale my si nestěžujeme, pouze požadujeme rovnost a meritokracii... Musíme získat moc, na moci není nic špatného. O moci musíme hovořit – jak ji získat, jak ji využívat. Způsob, jakým ženy používají moc, se od toho mužského liší.“

Ve druhé sekci Zahrnutí genderové dimenze do krajiny výzkumu a inovací promluví prorektorka Univerzity v Leidenu a členka LERU Steering Group for the Advice Paper on Gender in Academia prof. Simone Buitendijk, dále prof. Teresa Lago z University of Porto, členka ERC Scientific Committee, a Dr. Hans M. Borchgrevink, předseda Working Group Monitoring of the ERA Steering Group on Human Resources and Mobility (EU-SGHRM). Sekci předsedal prezident European Science Foundation a viceprezident Science Europe prof. Pär Omeling. Cílem sekce bylo představit iniciativy na podporu genderové rovnosti, které klíčové instituce zavedly s cílem zlepšit organizační a výzkumný výkon, posílit excelenci a pozitivní dopady výzkumu na společnost.

Simone Buitendijk představila zprávu Ligy evropských výzkumných univerzit (LERU) s názvem Women, research and universities: excellence without gender bias z července 2012. Ve své zprávě LERU zdůrazňuje: a) podporu na vedoucích místech, b) strukturální

tem, které vzbuzuje emoce, naposledy například v souvislosti s návrhem Oranžového klubu při ČSSD, který navrhl zvýšit čerpání rodičovského volna otci tím, že by ustanovil určitou povinnost vybrat si stanovený podíl. Aktuální diskuse i předložená kapitola ukazují, že nejde pouze o odmítání institucionální péče o nejmenší děti, ale vůbec o udržení tradičního a domněle ideálního modelu výhradní péče matky. Autoři v poslední kapitole například ukazují, jak málo názorově rozmanitá skupina osob ovlivňovala českou rodinnou politiku a jak je možné, že v jinak poměrně liberálním Česku převládají velmi konzervativní názory oproti zajištění opravdu rovnocenných podmínek pro možnosti volby.

Závěrem je možné konstatovat, že se jedná o skutečně zdařilou, čtivou a srozumitelnou publikaci. Jednotlivé kapitoly jsou navzájem propojené a síla publikace spočívá i v tom, jak její části posilují argumentaci v částech jiných. Velmi oceňuji i explicitní postoje autorů k studované problematice, cílem knihy není radit nikomu, v jakém věku nejlépe dítě umístit do jeslí či školky nebo jaké konkrétní instituce jsou vhodné. Kniha nabízí důsledné „odmytizování“ celé řady témat spojených s péčí o nejmenší děti, poskytuje

informace, které dosud takto pohromadě dostupné nebyly, a to zejména ne široké veřejnosti. Tím nabízí všem od rodičů, přes profesionály v oblasti péče o děti po osoby v rozhodovacích pozicích, prostor pro to, aby jejich budoucí rozhodování bylo informovanější i svobodnější.

Literatura

Kalíšková, K., Münich, D. 2012. „Česky: Nevyužitý potenciál země.“ [online]. Praha: Cerge-EI. [cit. 23. 5. 2013]. Dostupné z: <http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2012_03.pdf>.

Maříková, H., Radimská R. 2003. „Podpora využívání rodičovské dovolené muži.“ [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR. [cit. 23. 5. 2013]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rada-pro-rovne-prilezitosti/oddeleni/dokumenty/rodicovska-dovolena.pdf>>.

Vybíral, Z. 2010. „Bída pop-psychologie. Selhávání psychologických elit v mediální době.“ [online]. *Lidové noviny*, příloha Orientace, 27. února 2010. [cit. 23. 5. 2013]. Dostupné z: <<http://psych.fss.muni.cz/vybiral/download.php?sekce=4>>.

DIALOGY O DIALOGU / TEREZA JIROUTOVÁ KYNČLOVÁ

SVOBODA, JAN, ŠTĚCH, ONDŘEJ (EDS.). 2012. *INTERKULTURNÍ VOJNA A MÍR*. PRAHA: FILOSOFIA.

Editorské duo Jan Svoboda a Ondřej Štěch v knize *Interkulturní vojna a mír*, jejíž vydání v loňském roce zprostředkovalo Centrum globálních studií při Filosofickém ústavu AV ČR a Filozofické fakultě UK, přivádí na dialogickou scénu sérii příspěvků, jež se věnují právě tématu dialogu, a sice dialogu interkulturnímu. Ačkoliv titul explicitně pracuje s binaritou války a míru, a tudíž implikuje takřka huntingtonovský

střet civilizací a neslučitelnost a nevyjednatelnost protinázorů na fungování vzájemného stýkání kultur, editorská dvojice odkaz na Tolstého volí vědomě v inspiraci autorovou snahou „o mírové dialogické řešení sporů“ (s. 10). Editori uvádějí publikaci stručnou předmluvou, uživatelsky jistě vítaná a přátelská je ale především jejich rozsáhlá závěrečná stať, která na třiceti stranách nejen výstižně shrnuje hlav-

změnu pro genderovou rovnost, c) vykazatelnost a d) genderově citlivý výzkum. LERU se zavázalo „pomoci Evropské komisi a komisařce“ v pěti základních oblastech, přičemž jednou z nich je právě genderová rovnost. LERU proto s Evropskou komisí uzavřelo Memorandum o porozumění. „Hlavním důvodem, proč ženy nepostupují do rozhodovacích pozic, je, že máme předsudky, často nevědomé, kvůli kterým je pro nás obtížně představitelné, že by ženy mohly být stejně dobré jako muži,“ uvedla Buitendijk.

Teresa Lago ve své přednášce Integrace doporučení v oblasti genderové rovnosti do Praktik Evropské výzkumné rady (ERC) představila statistiky úspěšnosti grantů udělených ženám (14 % žádostí o ERC granty pro zkušené výzkumné pracovníky podávají ženy, 12 % grantů ERC pro zkušené výzkumné pracovníky je uděleno ženám, v případě grantů ERC pro začínající výzkumné pracovníky je to 29 %, resp. 25 %). Míra úspěšnosti žen je tak vždy nižší než u mužů a ERC si klade otázku, kde v systému dochází k chybě. Analýzy ERC také ukazují, že ženy mají větší tendenci než muži najímat ženy (v případě, že hlavním řešitelem je žena, 47 % výzkumného týmu tvoří ženy ve srovnání s 35 % v případě řešitelů-mužů). ERC ustavilo čtyři pracovní skupiny, z nichž jedna je věnována genderové rovnosti (ostatní vztahům s průmyslem, otevřenému přístupu a mezinárodní strategii). Nový plán rovnosti ERC na období 2014–2020 bude přijat v roce 2013. V této souvislosti stojí za připomenutí argumentace předsedy GA ČR a sociologa prof. Petra Matějů, který Národní kontaktní centrum – ženy a věda ve svém dopise z 2. 3. 2012 informoval, že GA ČR si statistiky úspěšnosti vytváří pouze pro interní účely a „nejsou určeny pro zveřejnění [...]“. Ve všech případech by to totiž mohlo být považováno za diskriminační, a celý proces by to z hlediska jeho hlavních cílů diskvalifikovalo. Jak se tedy ukazuje, Evropská výzkumná rada na zveřejňování statistik podle pohlaví zjevně nahlíží naprosto odlišně než GA ČR a chápe je jako součást veřejné vykazatelnosti své činnosti a své odpovědnosti vůči akademické komunitě.

ní teze jednotlivých příspěvků, nýbrž je i zasazuje do širšího teoretického a analytického rámce. Závěrečná diskuse tedy do značné míry plní úlohu resumé, recenze i průvodcovské mapy sloužící k orientaci po celém titulu.

V souvislosti s progresí globalizace a s houstnoucím propojením postupně všech světových regionů do plurality různě provázaných planetárních vztahových sítí a s ohledem na ústup unilateralistického vnímání světa, kde je centrum politické i symbolické moci, rozhodování a reprezentace vždy vztahováno k jedné dominující supervelmoci, se před lidskou civilizací a mnoha jejími kulturami – jak tyto základní pojmy pro účely svých dvou rozvah definuje Marek Hrubec – předestírají otázky na způsoby, jak mohou (mimo jiné) evropské, severoamerické, islámské či konfucíánské kulturní okruhy dosáhnout vzájemného uznání, pochopení a ideálně také shody na podmínkách společné koexistence v takovém multilaterálním světě. Kromě vzrůstající komplexnosti a usouvztažnění dnešní civilizace je nutné, jak editoři naznačují, mít také na paměti skutečnost, že stávající společenské struktury a instituce mohou snadněji podléhat neanticipovaným zvratům, které mohou nepříznivě ovlivnit nejen místní úroveň a pospolitost, nýbrž i celospolečenské – a přihlédneme-li i k závislosti člověka na životním prostředí, což je téma v tomto kontextu předkládanou knihou smlčené – celoplanetární, environmentální klima.

Vzpomeňme v této souvislosti na přetrvávající ekonomický propad západních ekonomik a spory o nástroje k jeho řešení a v kontrastu k tomu vzrůstající se trhy brazilské a indické, stejně jako rozsáhlé politické a společenské změny nastalé v oblasti Středního východu a Severní Afriky v návaznosti na tzv. Arabské jaro. V podobných vypjatých či krizových situacích s potenciálem globálního dopadu, jenž může vést k rozkolísání více či méně stabilních regionů, se idea interkulturního dialogu nabízí jako po všech stránkách svobodný, necenzurovaný a transpa-

rentní prostor pro teoretickou, filosofickou a společenskovední rozvahu, na níž by participovaly rozličné kulturní okruhy takovým způsobem, aby lidskou civilizaci (v ideálním případě) vybavily nástroji, jak nečekané krize zvládat a vzniklé spory kultivovat tak, aby se nezvratily do otevřených válek a násilných konfliktů. Interkulturní dialog má v návaznosti na debatu o politikách uznání, představených například Charlesem Taylorem, Nancy Fraser či Axellem Honnethem, přispět ke vzájemnému respektu a uznání jednotlivých kultur. Třebaže se tedy publikace věnuje právě takovým teoretickým úvahám, snaží se autorský tým reflektovat aplikovatelnost a realizovatelnost svých myšlenek v praxi, ať už se jedná o oblast vyjednávání obsahu lidských práv, jako je tomu v případě příspěvků Marka Hrubce, nebo o vlastní způsob vedení dialogu.

Je-li na *Interkulturní vojně a míru* něco výsostně reprezentativního, pak se bezesporu jedná o dokonalé souznění formy a obsahu knihy. Kniha zevrubně rozebírá téma (interkulturního) dialogu a současně obsažené stati mezi sebou do dalších dialogů vstupují. Diskusi inicioval článek již uvedeného Marka Hrubce *Předpoklady interkulturního dialogu o lidských právech*, původně uveřejněný již v roce 2008. Text rozpoutal řadu polemických i souhlasných, nicméně téma šířeji rozvíjejících reakcí, a kniha tedy de facto funguje jako platforma, jež dialogické články sdružuje a současně je vzájemně dává do kontrastu. Díky této podle mého názoru šťastné konstelaci titul plasticky modeluje různé pohledy na téma interkulturního dialogu a umožňuje i tematizovat obavy, zda či za jakých podmínek může být interkulturní dialog ne/úspěšný.

Hrubcův úvodní článek pracuje s kulturami jako v čase se proměňujícími entitami, jež jsou významné pro životy svých členů a členek, rozeznává je v jejich vnitřní heterogenní povaze a současně si uvědomuje vzájemnou odlišnost takových kultur mezi sebou. Je si vědom přítomnosti možných konfliktů vyplývajících ze vzájemných kulturních od-

Třetí sekce s názvem Podpora vědy a inovací prostřednictvím inkluze: Genderový faktor se nesla v duchu National Science Foundation (NSF) ze Spojených států amerických. Prezident NSF Dr. Subra Suresh se kromě aktivit NSF na podporu diverzity zmínil i o iniciativě Michelle Obama na podporu kombinace kariéry a soukromého života (tzv. Career-Life Balance Initiative). Díky této iniciativě budou moci výzkumnice a výzkumníci NSF odložit nebo přerušit řešení grantu NSF na jeden rok, aby se mohli starat o narozené dítě a naplnit tak svoje rodičovské povinnosti. Délka jednoho roku je přitom v kontextu americké kultury, kde je běžné, že profesně orientované a pracující ženy zůstávají s dětmi po porodu doma pouze několik měsíců, či dokonce týdnů, skutečně významná. V sekci dále vystoupila prof. Mary Ann Mason z Právnické fakulty University of California v Berkeley s přednáškou Mají děti vliv? Svůj příspěvek uvedla tím, že se označila za „feministku“ – i to bylo poprvé, kdy tak někdo učinil na takto významné akci. Její výzkum prokazuje negativní dopad rodičovství na kariérní uplatnění žen ve vědě – ženy sice vstupují do vědecké profese, ale potom z ní jaksí vypadávají. Analýza databáze čítající více než 160 000 držitelů titulu PhD. od roku 1973 ukazuje, že 12 let po doktorátu má tzv. tenure (stálou pozici) 77 % mužů, 53 % žen, které měly děti na počátku kariéry, a 65 % žen, které měly děti později nebo děti vůbec nemají. Mason hovořila také o „cikánských vědcích v akademickém světě“ (gypsy scholars of the academic world). Jde o lidi, kteří nemají trvalou nebo tenure pozici. Ukazuje se, že v rostoucí míře jsou nejisté pozice zastávány matkami (vdané ženy s dětmi tvoří 47 % na těchto pozicích). Analýza prof. Mason také ukazuje, že v případě vdaných matek je o 35 % nižší šance, že vstoupí do tzv. tenure track pozic (pozic vedoucích k získání stálého místa) než u ženatých otců. Šance, že vdaná matka dosáhne stálé pozice, je o 27 % nižší než u ženatých otců. Neprovdané matky jsou na tom lépe než vdané matky. Ženatí muži jsou na tom lépe než všechny ostatní skupiny, dokonce i než svobodní muži. Vysoký počet žen se proto rozhodne děti nemít – pouze jedna ze tří žen se stálou pozi-

lišností, toto nebezpečí lze však podle autora omezit prostřednictvím vzájemného uznání, jež může v ideálním případě vést k uvědomění si přináležitosti všech subjektů k tzv. transkulturní pospolitosti. Hodnotová shoda, k níž by dialog napříč kulturami mohl přispět, by v rámci takové transkulturní pospolitosti mohla najít vyjádření právě v otázce společných lidských práv.

Bezprostředně navazujícím textem je k možnostem interkulturního dialogu nejvíce skeptická stať z pera Petra Bláhy *K pojetí interkulturního dialogu aneb varování před dogmatizací konformních předpokladů*. Autor zde vyslovuje obavu, že Hrubec přeceňuje význam principu uznání, neboť ten je natolik ukotven v západním modu myšlení, že jeho propagace v rámci interkulturního dialogu může být kontraproduktivní, jelikož může být chápána jako forma kulturního imperialismu. Bláha zároveň pochybuje, že interkulturní dialog je adekvátním nástrojem k řešení současných inter/kulturních problémů, neboť hrozí, že si téma pro sebe „unese“ a přizpůsobí technokratická sféra, čímž dojde k ještě většímu celospolečenskému konformismu *vis à vis* globalizaci a komodifikaci. S tímto Bláhovým varováním se později v knize identifikuje Zdeněk Vopat ve svém článku *Interkulturní dialog ano, ale jakou formou?*, nicméně souhlasí s Hrubcem, že projekt interkulturního dialogu může „oslabit tendenci řešit civilizační a kulturní konflikty násilnou cestou“ (s. 113). Především si však klade otázku po vlastní metodologii vedení interkulturního dialogu. Vopat je toho názoru, že participace na dialogu by měla být otevřena zcela všem a žádné téma by nemělo být tabuizováno. Otázka reprezentace, respektive participace na dialogu je blízká i textu Ondřeje Štěcha *Dialog sekulárních a religiálních perspektiv*, který prostřednictvím Habermasových tezí problematizuje Rawlovu představu, že veřejná debata má být umožněna všem, kdo dokážou svá stanoviska vyjádřit srozumitelným, a tedy sekulárním jazykem. Podle Habermase je toto neférový přístup vůči těm osobám, jejichž

determinujícím identitárním prvkem je náboženská víra. Je to právě dialog mezi sekulárním a náboženským jazykem, jež tvoří pozadí Štěchovy rozvahy o interkulturním dialogu.

Editori v návaznosti na Bláhovu polemiku poskytují prostor znovu Hrubcovi, aby ozřejmil teze z původního článku, je to však Jan Svoboda v textu *K chápání interkulturního dialogu aneb varování před dogmatizací negativity*, komu se daří vyhmátnout největší slabinu Bláhova příspěvku, a sice fakt, že autor nepřichází s alternativami či řešeními, jak konfliktům vyvěrajícím z lidské agresivity či prohlubujícím se globalizačním tendencím vzcházejícím z lidské konformity předcházet.

S rozsáhlým zamyšlením přichází Martin Profant v článku *Jakou kulturu potřebuje interkulturní dialog o lidských právech*. Autor v návaznosti na Hrubcův inspirativní text znovu otevírá debatu nad terminologií týkající se jak možnosti definování dialogu, tak definování konceptu kultury. S kulturou následně pracuje jako s ideálním typem, jenž umožňuje myslet na možnosti i limity vzájemného spolupůsobení kultur a vyjednávání jejich porozumění světu. Jako žádoucí prostředí pro uskutečňování interkulturního dialogu shledává stát, neboť ten představuje entitu schopnou a způsobitou k vymáhání demokraticky ustavených práv. Státem zde však musí být myšlen spíše jistý ideální typ státu, s ohledem na kontext knihy nejspíše transkulturní stát, neboť skutečnost, že síla národního státu s rostoucími globalizacemi, především ekonomicky orientovanými tendencemi umdlévá, je připomínána napříč knihami.

Se zcela novým konceptem transmodernity pak v inspiraci dílem Enriqua Dussela, latinsko-amerického proponenta dekoloniálního myšlení, přichází Ondřej Lánský v příspěvku *Transmodernita jako východisko a aplikace interkulturního dialogu*. V souladu s Dusselem Lánský ukazuje, nakolik západní kolonialismus a z něj vyplývající boom evropského kapitalismu ovlivnily západní vnímání moderni-

ci má děti. U žen je také mnohem nižší pravděpodobnost, že se provdají. Dvanáct let po doktorátu je u žen dvakrát vyšší pravděpodobnost než u mužů, že budou svobodné. Prof. Mason uvedla, že v současné době roste nutnost tuto problematiku řešit – z hlediska dvoukariérních partnerství, péče o děti, zavádění pozic směřujících ke stálému pracovnímu místu také na částečný úvazek a možnost přerušení doby pro dosažení tohoto stálého místa.

Sedmá sekce se věnovala integraci genderové dimenze do obsahu výzkumu a inovací a vystoupily na ní prof. Martina Schraudner, profesorka genderu a diversity v organizacích na Fraunhofer-Gesellschaft a Technické univerzitě v Berlíně, prof. Marie Vahter z Ústavu environmentální medicíny Karolinska Institutu ve Švédsku a Dr. Inger Jonsson z Univerzity v Uppsale a Švédské rady pro pracovní život a sociální výzkum. Dr. Jonsson představila kvalitativní studie provedené ve Výzkumné radě, které názorně ukazují, že „excelence je vyjednáváním konceptem“ – něčím, co není pevně dáno, co se vždy v konkrétních podmínkách vyjednává. Výsledky ukazují, že „faktory, které jsou považovány za důležité pro hodnocení mužů a žen, kteří se ucházejí o grant, se liší“. Reakce Výzkumné rady byla taková, že tyto studie nejen rozšíří, ale hlavně zajistí trénink pro vlastní zaměstnance z oblasti genderových expertek a expertů tak, aby sami mohli provádět tento typ analýz průběžně. Pokud jsou na ženy a muže aplikována různá měřítka a za relevantní pro hodnocení jsou považovány rozdílné věci, jak mohou ženy spravedlivě s muži soupeřit? Prof. Marie Vahter se věnovala otázce, zda jsou ženy a muži stejně citliví k látkám znečišťujícím životní prostředí – environmentálním polutantům. Začala příkladem onemocnění itai-itai, které se objevilo po druhé světové válce v Japonsku a postihovalo stárnoucí ženy, které z důvodu osteoporózy trpěly několikačetnými frakturami. Onemocnění vznikalo v důsledku znečištění, specificky otravou kadmii, které do řek vypouštěly těžbařské společnosti a které způsobovalo řidnutí kostí a selhání ledvin. Velice dlouho ale nebyla problému věnována pozornost, ne-

ty a modernizace mimo region Evropy, respektive Severní Ameriky. Dusselova transmodernita je konceptem, který výrazně pracuje s jinakostí, kterou západní myšlení tradičně vytěsňovalo, a bere v potaz zkušenost kolonizace a útla-ku, jež informují normativitu uspořádání příštího soužití lidstva. V nikoliv nepodobné linii se pak nese text Milana Kreuzziegera *Globalizace, bujení hybridů a kritický transkulturalismus*, jenž v kontextu konceptuální výbavy z oblasti například postkoloniálních studií poukazuje na rozpouštění mocenských binarit utlačovatel – utlačovaný a všímá si výrazné vnitřní diverzifikace či lépe řečeno hybridizace uvnitř kultur. Tuto diferenciaci nazývá transkulturalitou, v jejímž rámci lze nehierarchicky propojovat sociální i kulturní politiky a umožňovat tak vzájemný intrakulturní i interkulturní dialog.

Ačkoliv se *Interkulturní vojna a mír* věnuje tématu dialogu mezi kulturami, čímž současně nemůže nepředjímat otázku, kdo bude za tyto kultury dialog vést a participující pospolitosti reprezentovat, vykazuje publikace současně i malý paradox, a sice dva autorské tokeny. Autorství jen jednoho příspěvku leží za hranicemi západní kultury. Při vědomí toho, že i česká kultura je vnitřně heterogenní, je však škoda, že v knize k tématu interkulturního dialogu zaznívá jen jeden hlas „odjinud“, třebaže mimoevropské inspirace zaznívají například v Lánského a Kreuzziegerových státech.

Konkrétně se jedná o krátký příspěvek iránského filozofa Mostafy Younesieho *Dialog mezi civilizacemi, spravedlnost a politické myšlení*, který pro účely publikace přeložil Ondřej Štěch. Younesieho stěžejní tezí týkající se dialogu je moment citového naladění všech stran vedoucích dialog. Autor je přesvědčen, že jediné přátelské naladění a vzájemný respekt jsou východisky pro úspěšně vedenou debatu, ať už se jedná o debatu intercivilizační či intracivilizační (s. 120).

Druhým tokenem, respektive tokenkou, jež zpřítomňuje otázku reprezentace nikoliv nutně s ohledem na kulturní příslušnost, ale s ohledem na genderové rozložení autorského týmu, je příspěvek jediné participující ženy, Zuzany Uhde, s titulem *K významu interkulturního dialogu pro práva žen*. Uhde si vhodně všímá skutečnosti, že různé politické ideologie strategicky instrumentalizují femininitu podle svých vnitřních cílů. Pokud na straně jedné například různá nacionální hnutí na ženách demonstrovala civilizovanost a vyspělost daného etnika či skupiny, mohou být dnes tak často medializované kauzy související s ženskými právy využity k argumentaci, že interkulturní dialog není mezi různými pospolitostmi reálný (s. 146). Autorka se od takových závěrů distancuje, nicméně zdůrazňuje, že je třeba genderově citlivou agendu udržet uvnitř interkulturních, ale i intrakulturních debat. Současně v této věci ale neapeluje jen na potencionální mluvčí participující v těchto dialogích, ale v návaznosti na Alison Jaggar také na vlastní feministickou komunitu – a především na tu západní –, jež by měla kriticky reflektovat vlastní mocenská postavení a privilegia, která mohou v důsledku komplikovat narovnání nerovností na straně žen z ekonomicky a sociálně oslabených částí světa.

Interkulturní vojna a mír je v českém kontextu ojedinělým příspěvkem k debatě, která v našem prostředí zatím spíše dřímá, ačkoliv v zahraničí je otázka interkulturního dialogu často probíraným tématem. Jsou to ale právě takové publikace, jež pro českou společnost zviditelňují vnitřní pestrost naší pospolitosti a upozorňují i na její proměny, které přináší globalizující se svět. Současně nás kniha implicitně také upozorňuje na to, že češství neznamena nutně (je- nom) češtinu jako mateřský jazyk či bílou pleť, ale že i naše kulturní identita se bude nadále proměňovat. Nejen o těchto proměnách bychom měli být s to vést intrakulturní i interkulturní dialog.

boť onemocnění postihovalo zejména chudé, podvyživené, stárnoucí ženy. Tento případ srovnala s jiným problémem, kdy se zhruba před 10 lety objevil problém se změnou pohlaví u ryb. Okamžitě se začala rozvíjet environmentální toxikologie, zaměřená zejména na ryby, u kterých docházelo ke změně pohlaví. „Vědce to [změna mužského pohlaví] začalo trápit, a na výzkum šly obrovské sumy peněz. Bylo to neuvěřitelné, mnohem více peněz.“ V roce 2005 se začala švédská vláda ptát, zda jsou ženy vůči negativním dopadům chemikálií chráněny stejně jako muži. Existuje ale jen málo dat, výzkumy se provádějí pouze na samcích, in vitro studie také pracují často pouze se samičím materiálem. Testy toxicity se sice musejí provádět jak na samcích, tak samicích, ale data jsou jen zřídka vyhodnocována. Do výzkumů je nutné zavést genderovou dimenzi na všech úrovních: pokusných zvířatech, buněčné úrovni a klinických testech na lidech. „Máme právo na informace. Jako konzumenti a konzumentky a občané a občanky máme právo vědět, zda se u nás projeví větší nebo menší vliv na zdraví, a jakou máme volbu,“ uzavřela.

V poslední diskusní sekci vystoupili Curt Rice, prorektor pro výzkum na Univerzitě v Tromso, a již zmíněná prof. Simone Buitendijk. „Ženy drží polovinu oblohy,“ řekl Curt Rice. „Problémem číslo 1 moderního světa je nerovná pozice žen ve společnosti.“ Uvedl, že se potýkáme se dvěma základními problémy: „Ženy jsou diskriminovány, ve vědě se projevují hojně rozšířené předsudky. Začíná to velmi brzy... Pak je zde problém recenzního řízení v časopisech, editoři mají obrovskou moc. Předsudky se projevují v kariérním postupu, v šancích na publikaci odborného článku a v šanci získat grantovou podporu (panely ERC jsou také předpojaté). Ženy se na každém kroku musejí potýkat s drobnými předsudky, ale na konci je z toho jedna obrovská překážka. Druhým problémem je obsah znalosti, který není genderově neutrální. Věda se prostě z velké části zaměřuje pouze na jednu část populace, muže. Co to znamená? Nežijeme ve světě, ve kterém bychom měli žít. Technologie, medicína... Jsou dobré i pro ženy, nebo pou-

CO VŠECHNO MOHOU O POLITICE VYPOVĚDĚT VOLBY? DISKURSIVNÍ ANALÝZA KAMPANÍ PŘED SLOVENSKÝMI VOLBAMI V BŘEZNU 2012 /

VERONIKA ŠPRINCOVÁ

MAĐAROVÁ, ZUZANA, OSTERTÁGOVÁ, ALEXANDRA. 2013. POLITIKA VYLÚČENIA A EMÓCIÍ. ASPEKTY PREDVOLEBNEJ KAMPANE 2012.

BRATISLAVA: ASPEKT.

Nakladatelství Aspekt vydalo v rámci projektu s pracovním názvem „Rodové aspekty politickej komunikácie“ v ediční řadě Aspekty další soubor původních textů dvou autorek – Zuzany Maďarové a Alexandry Ostertágové, který volně navazuje na předchozí publikaci s názvem *Politiky a političky. Aspekty politickej subjektivity žien*. Tentokrát se autorky ve dvou textech zaměřily na analýzu kampaně před slovenskými parlamentními volbami na jaře 2012. Zatímco Alexandra Ostertágová analyzuje předvolební programy stran a soustřeďuje se zejména na pojetí občanství v nich obsažené, resp. na pojetí občanky či občana, Zuzana Maďarová zkoumá „živější“ materiál – předvolební mítinky dvou nejvýraznějších politických stran.

Oproti předchozímu sborníku je tato publikace ještě kompaktnější, i když se již nezaměřuje pouze na gender, ale i na další roviny společenského znevýhodnění na jedné straně a na straně druhé na různé aspekty politické komunikace využívané v předvolební kampani. Autorkám se opět podařilo zpracovat velmi aktuální téma originálním způsobem s dobrým ukotvením v teoriích i metodologii a s obecnějším přesahem.

V první stati s názvem *Kto je občan. Konštrukcia občianstva v programoch politických strán* prezentuje Alexandra Ostertágová výsledky své analýzy předvolebních programů všech kandidujících subjektů, přičemž se soustředí zejména na způsob, jakým konstruují (ať již explicitně či implicitně) představu občana či občanky. Kromě různých předpokláda-

ných společenských, demografických a etnických charakteristik nebo sexuální orientace občanů a občanek zde velmi výrazně vystupuje dichotomie soukromé a veřejné sféry.

Kritika oddělování veřejné (konotované jako mužské) a soukromé (konotované jako ženské) sféry se v rámci feministického myšlení tradičně objevuje právě v souvislosti s obecnější kritikou klasických přístupů k otázce občanství. Cílem této kritiky bylo především jeho liberální pojetí, a to na základě tvrzení, že podporuje nerovné podmínky ve společnosti. Klíčovými body argumentace bylo poznání, že liberální představa spočívá v univerzálním pojetí občanství – „všichni občané jsou si rovni“ –, které je založeno jednak na *falešné univerzalitě* a jednak na základní představě dvou *oddělených sfér*, veřejné a soukromé.

Susan Moller Okin, jedna z nejvýznamnějších feministických kritiček konvenčního liberálního přístupu, upozorňuje na skutečnost, že subjektem ve veřejné sféře je explicitně (nebo v novějších teoriích implicitně) osoba mužského pohlaví, nebo přesněji muž jakožto hlava domácnosti (Okin 1998: 118). Tento problém však nelze překonat pouhým užitím genderově neutrálního jazyka. To samo o sobě totiž neznamená skutečně reflektované zahrnutí žen do konkrétních teorií.¹ Zpravidla jde spíše jen o formální změnu, která směřuje k falešnému univerzalizmu² a zakrývání předpokladů vlastního myšlení (Okin 1998: 120n).

Ostertágová ve své důkladné analýze ukazuje, že se implicitní předpoklad aktivního *mužského* subjektu ve veřejné

ze pro muže? Skutečně zabíjíme ženy, ztrácíme životy, protože nepřemýšlíme o ženách. Špatně sloužíme polovině lidstva, což je věc, kterou musíme urychleně řešit. Potřebujeme politiky, potřebuje grantové agentury, parlamenty, Evropský parlament a Evropskou komisi, aby se do toho vložily a začaly konat. Potřebujeme formální politiky, za kterými budou následovat finance,“ uza-
vřel prorektor.

Poznámky

1 Text je zkrácenou verzí zprávy z konference, která byla publikována v newsLetteru 3/2013 Národního kontaktního centra – ženy a věda Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. Zpráva je přetištěna se svolením redakce.

RODOVÁ ROVNOST V AKADEMICKÝCH A VÝSKUMNÝCH INŠTITÚCIÁCH: PROJEKT GENDERA / Alexandra Bitušíková

Moje dlhodobé pôsobenie v akademickom prostredí a osobný aj odborný záujem o rodové otázky ma priviedol k účasti vo viacerých európskych iniciatívach a projektoch, ktorých cieľom bolo a je sledovať štrukturálno-inštitucionálne, sociálne a kultúrne faktory, ovplyvňujúce kariérne cesty a postupy žien, ako aj ich účasť v rozhodovacích orgánoch akademických a výskumných inštitúcií. Jeden z nich, projekt 7. rámcového programu GENDERA (Gender Debate in the European Research Area; www.gendera.eu), sa v rokoch 2009–2012 sústredil na sledovanie tejto problematiky v deviatich krajinách (Grécko, Izrael, Maďarsko, Nemecko, Rakúsko, Sloven-